

MINTAQANING IJTIMOIIY-IQTISODIY SALOHIYATINING ASOSIY TARKIBIY QISMLARI

Yusupov Nurbekjon Xasan o‘g‘li

Samarqand iqtisodiyoti va servis instituti

“Menejment” kafedrası

Assistant

Atajanova Dilbar

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Menejment (tarmoqlar va sohalar) yonalishi talabasi

Annotatsiya. Mazkur tezisda mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati tushunchasi, uning murakkab tarkibiy tuzilishi va hududiy taraqqiyotni ta’minlashdagi roli tadqiq etiladi. Tadqiqotda tabiiy-resurs, demografik, ishlab chiqarish va innovatsion salohiyatlarning o‘zaro bog‘liqligi hamda ulardan samarali foydalanishning strategik yo‘nalishlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy-iqtisodiy salohiyat, resurs bazasi, inson kapitali, ishlab chiqarish quvvatlari, infratuzilma, mintaqaviy barqarorlik, innovatsion rivojlanish.

Abstract. This thesis examines the concept of a region's socio-economic potential, its complex structural organization, and its role in ensuring regional development. The research analyzes the interconnection of natural resource, demographic, production, and innovative potentials, as well as strategic directions for their effective utilization.

Keywords: socio-economic potential, resource base, human capital, production capacities, infrastructure, regional stability, innovative development.

Аннотация. В данном тезисе исследуются понятие социально-экономического потенциала региона, его сложная структурная организация и роль в обеспечении регионального развития. В исследовании анализируются взаимосвязь природно-ресурсного, демографического, производственного и инновационного потенциалов, а также стратегические направления их эффективного использования.

Ключевые слова: социально-экономический потенциал, ресурсная база, человеческий капитал, производственные мощности, инфраструктура, региональная устойчивость, инновационное развитие.

Kirish

Har bir mintaqaning iqtisodiy mustaqilligi va global bozordagi raqobatbardoshligi uning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati bilan belgilanadi. Mintaqaviy salohiyat - bu hududda mavjud bo'lgan barcha moddiy va nomoddiy resurslar, imkoniyatlar hamda zaxiralarning yig'indisi bo'lib, ulardan oqilona foydalanish aholi farovonligini oshirishning asosiy garovidir. Mintaqalarning o'ziga xos rivojlanish yo'lini tanlashida ularning ichki salohiyatli tarkibiy qismlarini tizimli tahlil qilish va baholash dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan bir nechta asosiy tarkibiy qismlardan (bloklardan) tashkil topadi:

Tabiiy-resurs salohiyati: Bu mintaqaning geografik joylashuvi, yer maydonlari, suv resurslari, foydali qazilmalari va iqlimiy sharoitlarini o'z ichiga oladi. Mazkur komponent mintaqa iqtisodiyotining ixtisoslashuv yo'nalishini (sanoat, agrar yoki turistik) belgilab beruvchi poydevor hisoblanadi.

Demografik va mehnat salohiyati (Inson kapitali): Mintaqaning eng muhim boyligi bo'lib, nafaqat mehnat resurslarining soni, balki ularning sifati - ma'lumoti, kasbiy malakasi, sog'lig'i va intellektual darajasi bilan o'lchanadi. Zamonaviy sharoitda aynan "aqli mehnat" mintaqa iqtisodiyotini harakatlantiruvchi kuchdir.

Ishlab chiqarish-texnik salohiyati: Bunga mintaqadagi barcha korxonalar, texnologik liniyalar, uskunalar va asosiy fondlar kiradi. Bu ko'rsatkich mintaqaning xomashyoni qayta ishlash va yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulot ishlab chiqarish imkoniyatini aks ettiradi.

Infratuzilma salohiyati: Transport yo'llari, aloqa tizimlari, energetika tarmoqlari va ijtimoiy ob'ektlarning (maktab, shifoxona) rivojlanganlik darajasi. Sifatli infratuzilma mintaqaga investitsiyalar oqib kelishini tezlashtiradi.

Innovatsion va moliyaviy salohiyat: Ilmiy-tadqiqot ishlari (R&D), yangi texnologiyalarni o'zlashtirish qobiliyati hamda mintaqaning o'z-o'zini moliyalashtirish (byudjet daromadlari va bank-kredit tizimi) imkoniyatlari.

Ushbu qismlarning o'zaro mutanosibliigi "mintaqaviy sinergiya" effektini beradi. Masalan, boy tabiiy resurslar kuchli inson kapitali va zamonaviy texnologiyalar bilan birlashganda mintaqaning iqtisodiy sakrashini ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati statik holat emas, balki doimiy rivojlanib boruvchi dinamik tizimdir. Mavjud salohiyatni to'g'ri baholash boshqaruv organlariga hududiy rivojlanish strategiyalarini aniq belgilash imkonini beradi. Salohiyatning har bir tarkibiy qismidan samarali va tejamkor foydalanish nafaqat iqtisodiy o'sishga, balki mintaqaning ekologik va ijtimoiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Макаров И.Н., Бизин С.В. - Региональная экономика и управление развитием региона. Учебное пособия. Воронеж: НАУКА-ЮНИПРЕСС, 2021. -116с.
2. Кнауб Р.В., Шамаева Е.Ф., Анисимова О.В., Горюнова Е.А. - Устойчивое развитие. Учебное пособие. Томск-Москва-Дубна: издательство РАЕН, 2021. -264с.
3. Данилина М.В., Терновсков В.Б. -Устойчивое развитие.Учебное пособия. Москва: РУСАЙС, 2020. -126с.
4. Marin Drinov Management of socio-economic transformations of business processes: current realities, global challenges, forecast scenarios and development prospects. Scientific monograph.Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences:Sofia, 2023. - 327p.

Qo'shimcha adabiyotlar:

5. Батракова Л.Г. Социально-экономическая статистика : учебник / Л.Г. Батракова. - Москва : Логос, 2020. - 480 с. - ISBN 978-5-98704-657-9. -Текст : электронный. -URL: <https://znanium.com/catalog/product/1213741> (дата обращения: 31.03.2020)
6. Эффективность управления социально-экономическим развитием административно-территориальных образований : монография / под ред. д-ра экон.

наук, проф. В.И. Терехина. -М.: ИНФРА-М, 2018. -315с. (Научная мысль).
<http://znanium.com/catalog.php?bookinfo=924711>

7. Топильдиев С.Р., Хасанов Р.Р. Инновационные модели социально-экономического развития. Учебное пособие. -Ташкент: Экономика, 2019.

Axborot manbaalari:

8. www.gov.uz

9. www.lex.uz

10. www.mf.uz

11. www.cbu.uz

12. www.stat.uz

13. www.soliq.uz

14. www.openbudget.uz

15. www.prezident.uz

16. www.sciencedirect.com